

Felsefe bir Yunan işi olarak düşünülebilir mi ya da düşünölmeli midir? Felsefe bir geofelsefe olmasına karşın, coğrafya sadece fizik ve insan coğrafyası değildir. Zihinsel bir coğrafyayı da beraberinde taşır. Aslında Yunanlı felsefeciler yurtlarından kopmuş yabancılar olmasına rağmen felsefeyi büyüten Yunanlıdır. [\[1\]](#)

Felsefe ve Bilim Yunan İşi Midir?

Uzun bir zaman boyunca, çağdaş uygarlığın Roma ve Grek uygarlıklarının hediyesi olduğuna inanıldı. 1799’da Mısır hiyegrolif yazısının deşifre edilmesi ve bunu izleyen arkeolojik uğraşlar, Yunan uygarlığından çok önceleri Mısır’da var olmuş daha yüksek bir uygarlığın varlığını ortaya koydu. MÖ 3000’lere uzanan bu uygarlık, Helen uygarlığından 2000 yıl daha eskiydi. Sonraki dönemlerde yapılan arkeolojik kazılar, Hititler gibi başka uygarlıkların da varlığını ortaya koydu. Ve anlaşıldı ki, MÖ 5.yüzyılda, olgunluğuna erişen Yunan düşüncesi kökenini daha eskilerden alıyordu: Mısır, Anadolu (Küçük Asya) ve Mezopotamya.

İnsanoğlu yürümeye başlayalı beri coğrafyada yer değıştirmiş ve karşılıklı ilişkilere girmiştir. Bu ilişki doğrudan ziyaret, ticaret ya da savaşla işgal şeklinde olmuştur. Türkiye’de, Kaş açıklarında bulunan Uluburun batığı bir ticaret gemisiydi ve modern analiz yöntemleri ile MÖ 1400 yıllarına tarihlenmektedir. Yapıldığı malzeme ve taşıdığı yüke bakıldığında, Akdeniz çevresinde yaşamış uygarlıkların çok yakın ilişki içinde olduklarına dair kanıtlar çok açık olarak görünür. Yapılan incelemelerle, Geminin en az yedi uygarlığın ürünlerini taşıdığı anlaşıldı: Mikenler (Yunanistan), Kenanlılar (Suriye-Filistin kıyıları), Kıbrıslılar, Mısırlılar, Kassitler (Babil), Asurlular, Nübyeliler. Böylesi sıkı ticaret ilişkisi, mutlaka bilim-sanat-felsefe ilişkisini de beraberinde taşıyacaktı. [\[2\]](#)

MÖ 560-527 yılları arasında Homeros’un eserlerinin, Yunan yarımadasına geçtiğı ve Atinada festivallerde belli bir sıra ile okunmaya başlandığı anlaşılmıştır. İyon bilinci, Anadolu’da geliştikten ancak üç yüzyıl sonra Yunanistan’a geçti. Herodot “Homeros ile Hesiodos Grek tanrılar hanedanını kurdular, onlara adlarını taktılar, görevlerini ve sanatlarını tayin ettiler” diye yazar ve bu işin, kendi gününden (MÖ 430) dört yüzyıl önce olduğunu belirtir. [\[3\]](#) Elbetteki kültür akışı nedeni sadece ticari geçişler değildi. İşgal ve savaşlar da dolaylı olarak kültür ve bilim geçişine neden oluyordardı. Bu olaydan çok daha önce, MÖ 490 yılında Yunanistan’ı

Persler işgal etmişti. Beraberlerinde doğu kültür ve düşüncesini de götürmüşlerdi. Makedonya’lı Büyük İskender’in MÖ 300’lerde Hindistan’a kadar gittiği düşünüldüğünde, etkileşimlerin kaçınılmaz olduğu daha kolay anlaşılır olacaktır.

Yunan felsefesinin etki altına kaldığı, coğrafya ya Çin’i de eklemek gerekir. Yazılı kaynaklar olmamasına karşın Çin felsefesinin geçmişi epey eskidir. Çin felsefesi, MÖ 6.yüzyılda ortaya çıkmıştır. Bu dönemde gezgin filozofların elinde, sözlü olarak düşünceler yayılmıştır. İlk biçimsel temsilcisi konfücyusçuluk, son temsilcisi ise Taoizm olmuştur. Daha sonraları, üçüncü önemli okul olan Budizm de Çin felsefesine dahil olmuştur. Konfücyusçuluk “insan yolunu” öğretirken, Taoizm “doğanın yolunu” öğretir. Konfücyusçuluk, mistik-metafizik açıklamaları içermez, politiktir. Taoizm ise geniş ölçüde mistik-metafizikseldir. Bu iki akım daha çok bir birini tamamlar niteliktedir. Daha sonraları bu iki akıma Budizm eklenmiştir. Bu üç akımın etkisi doğrudan değil, Çin’in coğrafi olarak daha batısındaki kültürler aracılığı ile olmuştur.

Ege bölgesindeki felsefeci ve düşünürlerin, her iki yakada, yani Anadolu ve Yunanistan’da yaşadıkları ye

MÖ 322’de İskenderiye’nin kuruluşundan önce, Mısır kaynakları hakkında hiç bir şey hayatta kalmamış denilebilir. Eğer Yunan felsefecilerinin Mısır düşüncesinden sıkı sıkıya etkilendiğini öne süreceksek, buna ait paralel yazılar veya doğrudan yansımaları görmemiz gerekir. Yunan felsefesi zamanında bunu bulamayız. Basit olarak, Mısır’daki bilgelik/akıl kaynakları Aristoteles ve Platon’un felsefi yazılarından farklıdır. Bunun yanında Yunan felsefesine benzeyen bir Mısır felsefesi de yoktur. Dolaylı yoldan elde edilen, Yunan felsefesi üzerinde Mısır etkisi bilgileri de az değildir. Örneğin, Platon’un “*Timaeus*” ve “*Critias*” adlı eserinde, Atlantis öyküsünden bahseder ve ataları olan Solon’un bu bilgiyi, Firavun II.Amasis’i (MÖ 569) ziyareti sırasında Mısırlı bir rahipden öğrendiğini belirtir. Platon’un eserlerinde Mısır’la ilgili bilgilerin olması, Mısır’a gittiği anlamına gelmez. Çünkü, Platon hiç bir

eserinde Mısır’da bulunduğunu yazmaz. Platon’a kaynaklık eden Solon bir ticaret adamı olduğundan, ülke ülke dolaşması meşhurdur. Atinalı Solon, MÖ 6.yüzyılda yaşamıştır ve Yunan kültürünün ilk temsilcisi sayılır. Anadolu’ya yaptığı seyahatleri sonrasında yazı yazmasını öğrendi ve sosyal kurumları gördü. Anadolu’da öğrendiği İyon lehçesi ile şiirler yazdı.

Yunanlıların, Mısır’dan aldıkları düşünselden ziyade bilimsel doğadaki bilgidir. Tales’in (MÖ 6.yy) ilk element olarak belirttiği su, Babil efsanelerinden gelir. Bunun yanında, Pisagor’un Mısır’ı ziyaret ettiği öne sürülür. Pisagor’un ölümünden yüzyıl sonra Herodot “ruhların geçişi fikrini” Pisagor’a bağlar. Bunun erken Yunan düşüncesinden ziyade, Mısır kökeni vardır. Pisagor’un bir süre Mısır’da kaldığı ve Mısır dini üzerine çalışmalar yaptığı, astronomi ve geometri öğrendiği konusunda iddialar da vardır. Ancak, Mısır’a gitmeden önce, Suriye’ye gidip büyü konusunda çalışmalar yaptığı öne sürülür. Pisagor gibi Abderalı Demokritus’un da (MÖ 5.yy) Mısırdaki beş yıl astroloji çalıştığı ve Nil’in yükselme nedenleri üzerine çalıştığı öne sürülür. Bir çok Yunan felsefecisi, Nil ile ilgilenmiştir ve bu da, Mısır’ı ziyaret ettikleri kanısını güçlendirir. Diğer bir felsefeci Exodus’un da (MÖ 4.yy) astroloji ve geometriyi Mısır’da öğrendiği konusunda kanıtlar vardır. [4]

Küçük Asya (Anadolu) felsefecileri ve düşünürleri [5]

ADI

YAŞADIĞI YER

MÖ 9 ve 5.yüzyıl arası

□ □ □ □ □ □ □ □

Felsefe ve Bilim Ege'de Başlar...

Sultan Tarlacı tarafından yazıldı.
Cumartesi, 16 Şubat 2013 10:20 -

Thales

Anaksimandros

Anaksimenes

Pisagor

Ksenophanes

Herakleitos

Hekataios

Kadmon

Anakharis

Milet

Milet

Felsefe ve Bilim Ege’de Başlar...

Sultan Tarlacı tarafından yazıldı.
Cumartesi, 16 Şubat 2013 10:20 -

Milet

Sisam adası

Kolophon

Efes

Milet

Milet

Trakya

MÖ 5. ve 4.yüzyıl arası

Anaksagoras

Herodot

Hipokrat

Felsefe ve Bilim Ege'de Başlar...

Sultan Tarlacı tarafından yazıldı.
Cumartesi, 16 Şubat 2013 10:20 -

Protagoras

Skylaks

Epikür

Diojen

Demokritos

Leukippos

Ktesisas

Kleantes

Herakleidis

Theophrastos

Ephoros

Theopompos

Felsefe ve Bilim Ege'de Başlar...

Sultan Tarlacı tarafından yazıldı.
Cumartesi, 16 Şubat 2013 10:20 -

Kilizman

Halikarnas

İstanköy

Trakya

Muğla

Sisam

Sinop

Trakya

Trakya

Knidos

Ayvalık

Felsefe ve Bilim Ege'de Başlar...

Sultan Tarlacı tarafından yazıldı.
Cumartesi, 16 Şubat 2013 10:20 -

Ereğli

Midilli

Çandarlı

Sakız

Helenistik ve Roma devri

Diphilos

Pausanias

Strabon

Galen

Arrianos

Cassius Dio

Felsefe ve Bilim Ege'de Başlar...

Sultan Tarlacı tarafından yazıldı.
Cumartesi, 16 Şubat 2013 10:20 -

Epiktetos

Dionysios

Sinop

Salihli

Amasya

Bergama

Bursa

İznik

Hierapolis

Halikarnas

Yunan mitolojisine göre Atlas, kendi omuzları üzerinde cennetleri ve gökyüzünü taşır. Yaklaşık

MÖ 8. yüzyıla uzanan bu mitolojide dünya ile cennetler arasına bir sütun yerleştirir. Atlas dünyanın kenarında durur ve sırtını-omuzlarını göğe yaslayarak düşmesine engel olur. Atlas’ın en üst kısmı yüksekliğinden dolayı görülemez. Diğer kültürlerde de gökyüzü tanrının omuzlarındadır ve direkler üzerindedir. Meksikada, Yucatan tanrılarında, Bacabs olarak adlandırılan tanrı, Maya efsanelerinde de gökyüzünün dört direğini oluşturarak düşmesine engel olur. Yine Aztekler’de de göğü taşıyan tanrılar vardır. Eski Mısır’da gökyüzü tanrısı olan Nut, kozmik bir inek olarak sembolize edilir ve her bir bacağı gökyüzüne bir direk gibi görev görür. Dört bacağı ile gökyüzünün çökmesine engel olur. Bu tanrı daha sonra, MÖ 1300 yıllarında Yunan mitolojisine geçmiştir. [6]

Bütün bunlara karşın, Yunanlıların, felsefelerini Mısır’dan aldıklarına dair kesin kanıt öne sürülemez. Sonuçta, komşuları olan Hititler, Fenikeliler, Medlerle ticari-sosyal ilişkiye geçtiler. Ancak, bu ilişki yaklaşık, MÖ 2000 ile MÖ 600 yılları arasında, Yunan felsefesi üzerinde Mısır etkisini doğurdu. Yunan uygarlığının aldıklarına ve önceki esinlenmelerine kısaca göz atacak olursak: [7]

1.Eski Grekçe, yeni Grekçe ve Latince temel olarak Kenanca ve Fenike alfabesinden gelmektedir. Anadolu’dan Yunanistan’a geçen önemli şeylerden biri Fenike alfabesidir. Bu fonetik alfabe, ilk olarak Anadolu’da kullanılmıştır.

2.Yunan tanrılarının kökeni Anadolu’ya kadar uzanmaktadır. Zeus Giriten, Afrodite Kıbrıs’tan, Poseidon Anadolu’dan alınmıştı. Biraz daha uzağa gidildiğinde Sümerlerin efsane kahramanlarına Yunan mitolojisinde sıkça rastlanır: Ölüler “yer altı nehrinde” kayıkla götüren Charon, yer altı nehri olan “Styx”, Zeus ve Poseidon’un kardeşi olan yer altı kralı Hades (Sümerde “Kur”). Hepsi yer değiştirmiş düşünce ürünüdür.

3.Anadolu’daki Hitit uygarlığının efsanelerinin çoğunun temelinde Sümerlerin efsaneleri bulunabilir. Mezopotamya’daki Sümer ve Akadlar ile Anadolu’daki Hititler arasında Hurriler yaşıyordu. Hurrilerin varlığı batı Anadolu’ya kadar uzanmaktaydı. Bununla bağlantılı olarak Yunan mitolojilerindeki Herakles’in kökeni Sümerlilerin Gilgamesh efsanesinde bulunabilir.

Herakles’in evlendiği Hebe’nin de Hitit tanrıçası Hepa olduğu öyküye bakıldığında görülmektedir.

4. Yunan astronomi bilgisinin kaynağı, Mezopotamya bölgesindeki Kalde’dir; değişmez bir şekilde, daha önceki dönemdeki Kaldeliler kendilerini izleyen halklardan çok daha fazla ve çok daha doğru bilgiye sahip olmuşlardır. Kadim dünyanın her yerinde, nesiller boyunca "Kaldeli" adı "yıldız gözleyen", yani gökbilimci ile eşanlamlı olmuştur. Sümer mirasından ciddi şekilde yararlanmışlardır. Bu mirası da Yunanistan’a aktarmışlardır.

[1] Deleuze G ve Guattari F. Felsefe Nedir? YKY. Çev: T.İlgaz. 6.Baskı, 2001;81-92.

[2] Bass GF. Tunç çağının ihtişamı. National Geographic Türkiye. Kasım 2001;79

[3] Halikarnas Balıkcısı. Anadolu Tanrıları. Bilgi yay. 1985;22.

[4] Patter R. Black Athena, Afro-Centrism, and the History of Science. Lefkowitz MR ve Ropers GM (Editör). Black Athena Revisited. Chapel Hill, NC: University of North Carolina Press, 1996.

[5] Halikarnas Balıkcısı. Anadolu Tanrıları. Bilgi yay. 1985;34.

[6] Krupp EC. Beating the load. Sky and Telescope Sept 2004;58-59.

[7] Halikarnas Balıkcısı. Anadolu Efsaneleri ve Anadolu Tanrıları. Bilgi yay. 1985.

Felsefe ve Bilim Ege'de Başlar...

Sultan Tarlacı tarafından yazıldı.
Cumartesi, 16 Şubat 2013 10:20 -
